

AZ IPARI BÍRÓSÁGOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT

A MAGYAR VASMŰVEK ÉS GÉPGYÁRAK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

MEGBÍZÁSÁBÓL ÍRTA

MÉHELY KÁLMÁN

Budapest
1914

*Megjelent a MUNKÁSUGYI SZEMLE
79/4. évi április 25-iki számában.*

A kereskedelemügyi kormányzatban előállott személyi változások a minisztérium működésének a legutóbbi évek folyamán inkább konzerváló jellegget *adtak és csak* igen mérsékelten történtek kezdeményezések. Új törvényjavaslatok alig kerültek véleményezés alá. Ezt örömmel láttuk, mert mindenesetre jobb, mintha gyár módjára ontják az oly törvénytervezeteket, amelyekre a közönségnek szüksége nincs, amelyeket a közviszonyok nem kívannak és a gyakorlatban vagy egyáltalában tekintetbe sem jönnek, vagy ha alkalmazásukat forszírozzák, csupán bajokat okoznak.

A kormányok működésének nem az adja meg mértékét, hogy mennyi új törvényt alkotnak; becsületes adminisztrációt kívánunk, az egészséges szabad fejlődés akadályainak elhárítását, nem pedig elméleti célokat szolgáló szabályozási kísérleteket.

Amikor a kereskedelemügyi minisztérium a múlt hó 7-én kelt körrendeletével egyszerre két új törvényjavaslatot (a vasárnapi munkaszünetről és az ipari bíróságról) vetett a szakérdekeltség véleményezése elé, az 1907/1908. éveknek elhamarkodott törvényalkotására emlékeztető szomorú hangulat fogott el. Mi ez? Amikor az ország vagyonosodása nem bír lépést tartani az államra rótt feladatokkal, amikor minden erővel a többtermelésre, a

nagyobb produktivitásra kellene törekednünk, akkor nincs sietősebb dolgunk, mint oly törvények létesítése, amelyek ezzel éppen ellenkező tendenciákat látszanak támogatni?

Az ipari munkaviszony még nincsen kialakulva; folyton változó zavaros folyamat, melyet nem lehet szabályokba szorítani.

Az ipari munka, a szociális élet folyamata annyira komplikált, hogy hiú kísérletezgetés minden oly törekvés, amely ennek megnyilvánulásait §-okba kívánja foglalni, hogy ne mondjam, szabályozni, sőt mesterségesen fokozni és irányítani. Igaz, hogy vannak betegségi tünetei; ámde egyes ily tünetek orvoslása még súlyosabb más bajoknak válhat okozójává.

Mint ahogy nagyon sok oly gyógyszer van, amely az egyik betegséget ugyan meggyógyítja, de más szereket megtámadva, új betegségeket okoz.

Minél több a törvény és a szabályozás, annál nehezebb a becsületes ember munkája és annál több új alkalom nyílik a furfangos visszaélésre. A munkásügyi szabályozásoknál ez a tény különös mértékben fennáll.

A véleményezés végett megküldött két törvényjavaslat között igen nagy elvi különbség van. A *vasárnapi munkaszünetről szóló tervezet a társadalmi fejlődés folyamán már szinte befejezett állapotot kíván megkoronázni*. Ez ellen tehát általánosságban nem igen lehet kifogást tenni.

Az *ipari bíróságokról* szóló egész javaslatot azonban elvetendőnek tartom, mert oly teljesen fölösleges és erőszakos szabályozásokra törekszik, amelyeket senki sem

kivan. Legnagyobb vívmánya gyanánt hirdeti, hogy ez a javaslat juttatja először kifejezésre törvénytárunkban a kollektív szerződést. Óriási érdem, különösen ha meggondoljuk, hogy iparunkban alig van kollektív szerződés; ahol pedig, mint a nyomdásziparban, teljesen dominál, ott a békéltetésre is saját közvetlen, kitűnően bevált szervezetek alkalmaztatnak, külső beavatkozásra tehát semmi szükség sincs.

A múlt év őszen Angliában járva, *Glasgowban* a hajóépítők szindikátusának ügyvezetőjétől, *Biggart* úrtól kérdeztem, mi a munkásmozgalmak által tudvalevőleg sűrűn veszélyeztetett hajóépítőipar véleménye a hatóságok békéltető beavatkozásáról. »Uram – mondotta – ha ön felöltöt akar vásárolni és sokalja a kereskedő által kívánt árat, vájjon kapható-e ön és a kereskedő arra, hogy bármiféle harmadik személyhez szaladjanak, az mondja meg, vájjon a kabát drága-e vagy olcsó és önök megnyugodjanak annak döntésében? Ami önnek sok, vagy a kereskedőnek kevés, az minden más vásárlónak, vagy kereskedőnek kevés, vagy sok lehet. Hogyan tudhassa bármilyen idegen harmadik megállapítani, melyik a helyes érték?«

Ugyanígy a munkáskérdésekben is csupa szubjektív értékmegállapításról van szó. Lehet ugyan itt-ott átlagot kijelölni, ámde ezzel belső őszinteséggel sohasem lehetnek megelégedve. Ahogyan nincs két egyforma ember, úgy a munkafeltételek is mindenütt mások. Helyről-helyre változó, külön közvetlen egyezkedés, minden idegen beavatkozástól függetlenül állapíthatja csak meg azokat a feltételeket, amelyek az illető helyen megfelelnek.

Semmiféle gyakorlati szükség sem kívánja azt, hogy a mi törvénytárunkba is behozzuk a békéltetés eszméjét. Tisztán csak eszmei, elvi siker, elvont judikatúrai vívmány. Nem vagyunk oly gazdagok és hatalmasak, hogy ily célokra áldozhassunk. Hagyjuk csak ezt a franciákra és az ötödik világrésznek kedvezőbb természeti és politikai viszonyok közt élő boldogabb lakóira.

A sürgősség érve.

Már maga az a körülmény, hogy e javaslatból lihegő sietséggel akarnak törvényt csinálni, a legalaposabb gyanúra ad tápot. Ily életbevágó fontosságú újítás véleményezését már e hó végére sürgetik és nyilvános ankétot sem tartanak; talán nem is kíváncsiak az érdekeltség hozzászólására. »Ebből törvénynek kell lenni, akár tetszik, akár nem«; így beszéltek a koalíció idejében. Az 1908. évi ipartörvénytervezetet mégis sikerült visszavonatni. Most részletekben, itt-ott kissé enyhített formában kerül elének ugyanez.

Az ipari bíróságokról szóló törvény megalkotását azért mondják oly égetően sürgősnek, hogy a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi í. t.-c. hatályba léptével az ipari munkaadók és munkások között fölmerülő perekben követendő peres eljárás is szabályozva legyen. Ezért kívánnák ezt még a nyári szünidő előtt az országgyűlésen áthajtani.

Ez egyáltalában nem ok az elsietésre. Mert először is igaz ugyan, hogy az 1911 : I. t. c. hatályba lépésének napja gyanánt eredetileg f. é. szeptember hó 1-je

volt kilátásba véve, a szükséges előkészítő munkálatoknak tökéletesebb elvégzése mégis szükségessé tette azt, hogy mint hírlik, az életbeléptetés terminusát 1915. évi január hó 1-ére halasszák, ami egyszerű egy §-os novellával elintézhető. A polgári peres eljárás tehát ekkor állítólag a kor igényeinek megfelelő helyes rendezéshez fog jutni; ha ez tényleg ily tökéletes módon reformáltatott, mindenekelőtt néhány évig kísérlet volna végzendő annak alapos megállapíthatása végett, vajjon ez az általános polgári perrendtartás az ipari jellegű perek szempontjából miféle további különleges pótlásokat fog igényelni. Hagyjuk meg egyelőre itt is az új peres eljárást; majd meglátjuk, miben kell kiegészíteni.

A sürgősséget tehát az 1911 : I. t.-c.-re való utalás egyáltalában nem indokolja, sőt ez éppen ellenkezőleg, még várakozási állapotba való helyezkedést ajánl.

A második döntő körülmény, amely az egész javaslat félretevése mellett szól, az, hogy ipari bíraskodásról lévén szó, a munkásbiztosítási bíraskodásra nézve is incidentaliter rendelkezéseket kellett felvennie. Már pedig a munkásbiztosítási bíraskodás rendszere a legszorosabb kapcsolatban áll magával a munkásbiztosítás rendszerével. Munkásbiztosítási törvényünk reformjának a kormány által elfogadandó alapelvei pedig még nincsenek tisztázva; lehetséges tehát, hogy az 1907 : XIX. t.-c reformja a munkásbiztosítási bíraskodás tekintetében oly gyökeres változásokat fog involválni, amelyek e tervezet 45-46. §-aiban kontemplált rendezésnek újabb módosítását kívánnák. Amikor pedig a kormánynak elhatározott szándéka az új mun-

kásbiztosítási törvényt még ez év végéig tető alá hozni, amit minden közérdek, minden fórum, az érdekeltségnek minden ágazata sürgősen kíván és amely törvény megalkotásában ennyi előkészítés után már semmi nehézség sincs, akkor igazán kár volna pár hónapra szóló törvényes rendezéseket létesíteni.

A munkásbiztosítási bíraskodásnál a jogszolgáltatásnak egységesebbé tétele, a rendes bírósági szervezettel való szorosabb kapcsolatot kíván; e végből a munkásbiztosítási bíraskodás a kir. táblák, legfelsőbb fokon pedig a kir. Kúria szaktanácsára volna bízandó. Megtehetjük-e ezt, avagy más szerényebb megoldással kell-e megelégednünk, azt mind a munkásbiztosítási törvény reformja fogja csak megmondhatni. Odáig tehát ideiglenes intézkedéseket tenni teljesen fölösleges.

Amennyiben az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslatról a sürgősség hamis érvének megcáfolása dacára is érdemleges véleményt kell mondanunk, a tervezetből mindenekelőtt a munkásbiztosításra vonatkozó mindenemű vonatkozást a jelzett okokból törlendőnek vélem.

Ezek az intézkedések a javaslat III. fejezetébe lévén foglalva, visszafelé menve a II. fejezet következik, amely a *békéltetésről* szól.

A Magyarországi Szakszervezeti Tanács hivatalos közlönyének (1914. évi április hó) ehhez a második részhez kevés szava van : »Üres szappanbuborék az egész. A kötelező békéltetés és döntő bíraskodás, amint az indokolás helyesen jegyzi meg, magasabb fejlődési fokot feltételez és abból az ipari bíróságoknak és a békéltető

tanácsnak a tervezetben lefektetett tervezete mellett a munkásság nem kér.«

A munkásságnak ezt a véleményét a munkaadók is szórói-szóra aláírják.

Ez az egész második fejezet tehát úgy amint van, törlendő'. Mert sokkal komolyabb létfeltételekkel kell küzdenünk, semmint hogy üres szappanbuborékokkal játszódzhatnánk, azoknak torzító tükrözésében és színpompájában gyönyörködhetnénk. Erre semmi szükség sincs.

Mielőtt az ipari békeltetés kérdését részletesebben taglalnám, még csak a javaslat első fejezetéhez kívánnék általánosságban hozzászólni. Ez a tulajdonképeni ipari bíróságot annyiban módosítja, hogy az elsőfokú iparhatóság igénybevételeit ezentúl csupán fakultatívvá teszi, s az eddigi második fórumot, a kir. járásbíróóságokat nevezi ki elsőfokú ipari bíróságokká. Ez az egész javaslatnak egyetlen helyes intézkedése.

Azt a »békeltetéshez« hasonló nagy vívmánynak hirdetett másik újítást azonban, hogy a 30.000 lakosnál népesebb községekben az ipari bíróság feladatait a járásbíróóságok a munkaadók és munkások közül paritásos alapon választott ülnökök közreműködésével lássák el, az ipari béke és a helyes jogszolgáltatás érdekében szintén elvetendőnek tartom, miként arra alább még részletesebben visszatérek.

Az egész törvényjavaslatból tehát megfelelő módosításokkal csupán az 1–9., a 47. és 48. §-okat vélelem megfogadhatóknak. Az egész tervezetből csak annak a megállapítása maradna, hogy minő perek tartoznak az ipari bíró-

ság hatáskörébe, s hogy az ipari bíróság a kir. járásbíró-ság ezt még kiegészíthetjük annak a hatáskörnek a körvonálozásával (7. §.), amelyet a községi bíróság és az ipartestület képvisel.

A törvényjavaslat »sürgősségének« érvét tehát a fentiekben megcáfolván, a javaslat részletes taglalására térhetek át. Újból hangsúlyozom, hogy véleményem szerint az egész törvényjavaslat fölösleges, időelőtti, meg nem érett; minden intézkedése, amely az iparhatósági bíraskodásnak fakultatívvá degradálásán és a járásbíróságoknak ipari bíróságokká való kinevezéséi túi megy, szociálpolitikai kísérletezés. Már pedig a munkásbiztostási törvényünknek (1907 : XIX. t.-c.) ilyesfajta kísérletezéseivel magunkat már alaposan megégettük.

Kell-e külön ipari bíróság ?

Egyáltalában van-e szüksége az ipari bíraskodásnak külön törvényre ?

Mint már említettem, e szükségesség mellett egyedül az a körülmény szólhatna, hogy az elsőfokú iparhatóság ítéletében megnyugodni nem kívánó panaszosok ne legyenek kénytelenek ezen az első huzavonán is keresztül menni, hanem közvetlenül léphessenek a járásbíróság, tehát a szakbíró elé. Minthogy a javaslat emellett fakultatív alapon az iparhatósági bíraskodást is fentartja, mert minek töröljük el ott, ahol, mint például sok ipartestületnél, rendőrhathatóságnál, vagy városi előljárásságnál kitűnően bevált, megszokták, megelégedéssel alkalmazzák, – *ez az intézkedés mint jogokat tágító, kényszerből felszabadító, több*

szabadságot, független választást nyújtó engedély, megkönnyítés, egy szóval tehát helyes irányzatú reform, örömmel üdvözölhető. Ha tehát semmiképpen sem lehetne bevárni az új munkásbiztosítási törvényt és a polgári perrendtartás néhány éves gyakorlatából ily külön törvényes intézkedés szükségessége tekintetében kialakulandó tapasztalatokat, – akkor ily mértékig való külön szabályozás nem volna kifogásolható.

A laikus ülnököknek paritásos bevonása.

Bármily siralmas képet nyújt is a paritás a munkásbiztosításnál, itt is következetesen tovább vezetik. De a paritás alkalmazása már csak következménye a laikus ülnökök beállításának; ha tényleg szükség van ülnökökre, akkor bizony a munkásoknak és munkaadóknak paritásos igénybevitelétől már alig lehetne eltekinteni. Az első, a fontosabb kérdés tehát annak megállapítása, vajjon tényleg van-e szükség ülnökökre, mely megfontolások vezettek ülnökök beállítására, fogják-e ezek a tőlük várt eredményt nyújtani, s a kívánt eredményt mely módon érhetők el tökéletesebben.

Az ülnökök alkalmazására az a gondolat vezetett, hogy a járásbírák nem lehetnek az ipari-, gazdasági- és munkáskérdés minden terén tájékozottak; a hivatásos bíró csak a pártatlan és jogtudó vezetést képviseli, a speciális szakismeretekkel való támogatás végett tehát melléje munkás és munkaadó ülnökök rendelendők.

Ezt föltétlenül helytelennek tartom, még pedig a következő okokból :

1. Sem a munkaadók (gyáros, kisiparos stb.), sem a munkások (szakmunkás, napszámos stb.) nem ismerhetik az ipari életnek s főleg a munkáskérdésnek azt a millió változatát, amely minden helyen más és más képet mutat. Sokan még a saját viszonyaikkal sincsenek tisztában, tehát még kevésbé mondhatnak ítéletet arról, hogy mik az »általános« viszonyok. »Általános« viszonyok az iparban egyáltalában nem léteznek. Évek óta próbálgatom a budapesti gépgyárak általános munkaviszonyait (közös munkarend), tanoncainak és művezetőinek alkalmazási feltételeit stb. egységesebb alapra hozni, de nem megy. Ahány gyár, annyi szokás. Igaz ugyan, hogy e paradicsomi változottságnak hátrányai is vannak, viszont azonban az individualitásnak ez az érvényesülése oly [fontos előnyökkel is bír, amelyek egyáltalában nem teszik szükségessé a viszonyok egységésítésének forszírozását. Lehet, hogy majd a fejlődés folyamán közeledés magától fog előállni, mit szívesen fogadnánk; azonban az is lehet, hogy éppen az egyéniségnek ez a szabad érvényesülése oly újabb értékeket fog teremteni, amelyek sokkalta előnyösebbek lesznek, mintha ezt a fejlődést általános érvényű, merev szabályozásokkal eleve lehetetlenné tennők.

A gépgyárak egyesületétől többször kérnek bíróságok szakértői véleményt a tekintetben, hogy például »a négy év óta felszabadult gépmunkásnak, aki ilyen és ilyen gépen dolgozik, mi lehet az átlagos keresete«. És bizonyára a munkaadók elzárkózási hajlandóságának

terhére írták, amikor konzekvensen azt válaszoljuk, hogy az ipari munkás munkabérének nagysága kizárólag az illető munkás egyéniségétől függ. Ez nincs az állami hivatalnoki fizetésekhez hasonlóan pragmatikákkal szabályozva. Az ugyanazon szakmabeli munkások keresőképessége minden életkorban 200-300%-os eltérések között ingadozik. Hogy lehetne itt megállapítani azt, hogy valamely munkást jogosan miféle kereset illeti meg ?

Az ilyen perekben egyáltalában nem lehet igazságos ítéletet hozni. Nincs oly átlagos bázis, amely a munkaadót és a munkást egyaránt kielégíthetné. Az ítélet valamelyik fél szempontjából föltétlenül kedvezőtlen lesz. Megnyugvást tehát semmiképpen sem nyújthat.

Miféle szerepe volna tehát az ülnököknek? Alig tudnánk minden ipari szakmára külön speciális ülnököket szerezni. De ha még lehetne is, még ha oly világos eszű ülnököket is kapnánk, akik a saját munkaviszonyaikat tökéletesen a fejükben tartják, ítéletüknél ezeket az ő saját viszonyaikat tartják szemük előtt és már hiúságból is arra hajlanak, hogy ezt tartván a legjobbnak, mások számára is ezt ajánlják. Közös gyári munkarend szervezésén fáradozván, mindig azt tapasztaltam, hogy minden gépgyár hajlandó volt közös munkarendet elfogadni, csupán azt kötötte ki, hogy alapul az ő saját gyári munkarendje vétessék, mert ez a legjobb. Az ülnökök tehát az ő saját egyéni nézetüket oktrojálnák, ami semmiképpen sem nyújthatna megnyugvást.

2. Sem a munkásoknak, még kevésbé a munkaadónak nem érdeke és nem mulatsága ez az ülnökösködés.

Annyi más gondunk van, hogy az az önkormányzati tevékenység is, amelyet a munkásbiztosítás ránk rótt, ellen-szenves és terhes. A nem szívesen végzett munkán pedig nincs áldás.

Hát még mire vezetne az a kényszer, amely ennek az ülnöki tisztségnek az elvállalását *kötelezővé teszi* (14. §.). Amikor ránk róják azt a jogot, hogy részt vehesünk a bíraskodásban, amiből nem kértünk, ami ellen tiltakoztunk, ezt még tetézik azzal, hogy kötelesek is vagyunk e joggal élni.

A törvénytervező a külföldi tapasztalatokból is tudhatta, hogy mindenki igyekszik az ülnöki tisztségtől menekülni. E miatt kegyes adománynak tünteti fel, amely terhes megfizetésnek elfogadására azonban az érdekeltséget rákényszeríti.

Az ülnöki tisztség alól csak többszöri eredménytelen pénzbírság (21-22. §§.) árán szabadulhatunk. Furcsa kis igazságszolgáltatásra van kilátás.

3. A paritásos alap múlhatlanul magával hozza hogy mindig a munkás javára fognak ítélni, mert a munkás-ülnököknek, mint offenzívára utalt osztály képviselőinek, közvetlen érdekük fűződik ahhoz, hogy minden talpalatnyi előnyért állhatatosan küzdjenek. A munkaadó ülnök kényelmesebb, nem oly debatter, sokszor feszélyezve is érzi magát, nem akar veszekedni. A munkaadó-ülnök tehát mindig engedni kénytelen s így ez a rendszer a munkaadókra nézve föltétlenül hátrányos. A munkások pedig látván azt, hogy ülnök-elvtársaik segélyével csupa jó ítélethez juthatnak, minden apró dolgukat perre

viszik, amihez a 28. §-ban biztosított bélyeg- és illetékmentességben is hatalmas ösztönzést találnak; a magyar emberben amúgy is túlzott mértékben meglévő pereskedési hajlandóságot tehát még fokozzuk.

Biztosan számíthatunk arra, hogy a törvénynek e túlzottan humánus intézkedéseivel vissza fognak élni és egész áradatát kapjuk a munkaadókat zaklató pöröknek, amelyek, ha még oly alaptalanok is, mégis a munkaadók terhére fognak megítéltetni. A perek száma óriási mértékben meg fog szaporodni; ezt a törvénytervező boldogan fogja arra magyarázni, íme látjátok, az eddigi nehézkesebb rendszer mellett mennyi jogos követelés volt a peres jogorvoslat útján való érvényesüléstől elzárva. Most ez mind fölszabadult. Én pedig azt hiszem: Pandora szelencéjét nyitjuk meg, a peres jogorvoslat megkönnyítésének előnyös hatásaival szemben az előre nem várt hátrányos következményeknek egész áradata fog ránk zúdulni.

Már pedig a perlekedési hajlandóság fokozására nálunk ugyancsak semmi szükség nincs.

4. Az új polgári perrendtartás (1911:1. t.-c.) az országnak talán legkitűnőbb szakkbíróságát, a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszéket megszünteti, Imég pedig a miatt, mert a kereskedelmi ülnökök intézménye egyáltalában nem vált be. A tapasztalat bebizonyította, hogy az ülnökök egyáltalában nem bírhatnak azzal a minden teret áttekinthető alapos szakképzettséggel, amely a perek anyagának helyes megértéséhez szükséges. Minduntalan előfordult, hogy például rövidárkereske

dőnek kellett ítélkezni biztosítási ügyekben. Ugyanúgy, miként a munkásbiztosítási választott bíróságoknál is, pékek és szabómesterek mondanak véleményt gépgyári munkások bérvizonyairól. Bizonyára nagyon alapos panaszok okozták a kereskedelmi ülnökök intézményének eltörlését. Most már micsoda logika az, amely ugyanakkor az ipari- és munkásügyek számára az ipari ülnökök intézményét mégis be kívánja vezetni? A kereskedelmi bíraskodást a szakbíróságok rendszere felé irányítjuk, amire bizonyára hosszú évek szomorú tapasztalatai készítették; mindezeket a tapasztalatokat, valamint a munkásbiztosítási választott bíróságok képtelen joggyakorlatának tanulságait teljesen figyelmen kívül hagyva, az ipar számára mégis laikus bíróságot szervezünk.

A törvény indokolása különös hangsúlylyal érvel azzal, hogy az 1911. évi jogászgyűlésnek egyik határozata tartalmazza azt a kívánságot, hogy »a munkabér iránti perek munkásbíróságok elé tartozzanak, amelyek egy állami bíróból, egy munkaadóból és egy munkásból alakítandók.« Bármily tisztelettel legyünk is egymás szakmája iránt, mindenekelőtt gyakorlati tapasztalataim alapján utalhatok arra, hogy az ilyen agyonterhelt kongresszusokon nagyon könnyű bármiféle határozatot elfogadtatni, csupán néhány befolyásos ember kell, ki azt ott keresztülhajtja. Ám, ha még azt is elfogadnók, hogy a jogtudomány hivatásos művelőinek tekintélyes része a laikus bíróságok mellett van, azt hiszem, gazda nélkül csinálnánk számítást. Mert nemcsak a bírón, hanem elsősorban a munkásokon és munkaadókon múlik, vajjon a tő-

lük kívánt megoldásnak ezt a módját a saját részükről helyesnek tartják-e, s azt elfogadva, vállalják-e az ezzel járó súlyos felelősséget.

Mindezek alapján tehát az a véleményem, hogy az ipari bíróságok létesítésének azt a szándékát, hogy minél gyorsabban és minél jobb ítéletet kapjunk, az ülnökök alkalmazásával egyáltalában nem érhetjük el. A munkásbiztosítási választott bíróságok elnökei tegyék szívükre a kezüket és vallják be, mennyi kínlódással tudják csak az ülnököket összehozni és mennyire örülnek, ha nagy ritkán valamelyik szakszervezeti titkár, vagy munkaadó - egyesületi-ügyvezető személyében szakértő ülnökhöz juthatnak. Az ülnökökkel való bíraskodás se nem gyors, se nem jó.

Speciális szakbíróság, hites munkásügyi szakértők.

Véleményem szerint, amikor az általános fejlődés folyamán valamely irányban speciális bíraskodás iránti igény kialakul, speciális szakbíróságot kell létesíteni. Így létesült például a szabadalmi perek számára a szabadalmi bíróság. Ugyanígy kell az oly ipari városokba, ahol nagyobb számú ipari lakosság van, fontosabb ipari perek is nagyobb számban előfordulnak, speciálisan kiképzett szakbírákat küldeni. Nagyon ajánlanám e célból a hadbíróági, vagy a szabadalmi ügyvivői vizsgálóhoz hasonlóan külön tanfolyamot létesíteni gyakorlati szakemberek számára. Vagy az ipari bírácoknak készülő fiatal járásbírákat kellene munkaadó- és munkásszervezetekhez gyakorlati iskolázásra küldeni, hogy minél alaposabban megismer-

kedjenek azzal az atmoszférával, amely a munkáskérdést a két párt szempontjából uralja. Kisegítésük végett a munkásügyi kérdések számára is állandó hites törvényeszéki szakértőket kellene kinevezni, még pedig a munkaadó- és munkásegyletek vezető tisztviselői sorából. Ezeknek kezén mennek át a különböző ipari munkaadóknál felmerülő munkáskérdések, a táblázatos összeállítások, munkabérstatisztikák, tehát csakis ezek a szervezeti alkalmazottak bírhatnak a kellő áttekintéssel. Ezeknek hivatásos kötelessége e kérdésekkel állandó szakszerűséggel foglalkozni. Ritka az oly munkás, vagy munkaadó, aki e kérdésekben ily alaposan tájékozva lehetne.

Azt hiszem, a speciális szakbírák és hites szakértők alkalmazásának költségességétől riadnak vissza. Nem gondolnám, hogy az ülnökökkel való dolgozás sokkal olcsóbb volna, tekintettel arra, hogy a már fentebb említett körülmények folytán a teljesen felesleges zaklató pereknek nagy tömegeivel lesz dolgunk.

A törvényjavaslat az ülnökök alkalmazása tekintetében különben is két oly szembetűnő hibát tartalmaz, amelyek a javaslat irányelveinek irrealitását önmagukban is bizonyítják.

Ha tényleg szükség volna az ülnökök közreműködésére, akkor nem helyes azok közreműködését a 30.000-es létszámot meghaladó városi lakossághoz kötni, mert ily módon előfordulhat, hogy az Alföld nagy parasztvárosai-
ban, ahol a villamtelepen és kisiparosokon kívül ipartelep egyáltalában nincs, lesznek ülnökök, míg például Salgótarjánban, ahol a lakosság száma nem haladja meg a

30.000-et, de úgyszólván az egész város ipartelep, ülnökök nem lesznek.

A javaslat 4. §-ának ez a megállapítása tehát épp oly kevésbé gyakorlati megfontolások alapján történt, mint az 1891 :XIV. t.-c. kerületi betegsegélyző pénztárainak kijelölése; a térképen olyan vidékekre is kiszabtak kerületi pénztárt, ahol ipar nem volt.

Hasonló abszurdumra vezet a 3. §. is, amely szerint az ipari bíróság hatásköre csak a 6.000 K. évi fizetésen aluli alkalmazottakra terjed ki, a mellékjavadalmazások figyelembevétele nélkül. Ez először is nagyon elasztikus határ, amely a hatáskört homályban hagyja. De logikátlan is; mert a 6000 K. fizetésen felül kereső alkalmazottak peres ügyei; bizonyára bonyolultabbak, mint a kisebb keresetűeké; a nehezebb ügyekben; a járásbíráknak a maguk erejéből kell tudni ítélniök, a könnyebb ügyek intézéséhez pedig melléjük adjuk; a ülnöki kart. A nehezebb dolgokba tehát a bírónak bele kell tanulnia; amikor már ezekben gyakorlatot szerzett, a könnyebb ügyeknek gyors elintézését a nehézkes és hangulat szerint folyton változóan ítélő ülnököknek melléje adásával nehezítjük meg.

A törvénytervezet indokolása.

Nem hagyhatom szó nélkül a törvényjavaslat indokolásának különösen 20-21. oldalán kirívó azt a hangulatot, amely legjobban jellemzi, hogy e javaslatnak egész eszmemenete mily egyoldalú felfogásból fakadt. Minden sorából az tűnik ki, mily rengeteg igazságtalanság munkásnak lenni, mennyire igaza van a munkásnak, ha

örökösen zúgolódik és sorsa ellen panaszkodik. Csitít-suk, enyhítsük nyomorát s e végből engedjük meg neki azt, – hogy szabadabban pereskedjék.

Tegyük meg saját osztálytársait bíráivá; ez a törvénytervezet szerint »általános szociális békítő, megnyugtató hatást fog rá gyakorolni. A munkás könnyebben rászánja magát arra, hogy vélt igazát az ilyen, semmint a tiszta szakbírótság előtt keresse. Az a tudat, *hogy ezt a siker reményével elvtársai*) előtt teheti*, növeli bizalmát a fennálló társadalmi rend iránt. Mindez a megnyugvás érzetét és a szociális helyeseite ha nem is a teljes, de bizonyos mértékig való megbékülést viszik bele a munkavállalóba és így előmozdítja azok békés, nyugodt termelő munkáját, amely, az egész társadalmunk, de közvetlenül a munkaadó javát szolgálja.

Az indokolás következetesen használja »munkás« helyet a »munkavállaló«, (Arbeitnehmer) kifejezést. Ez teljesen céltévesztett kedveskedés. Abból az érzelgős, hamis felfogásból ered, hogy szégyen munkásnak lenni. Ne bántsuk meg a munkásokat ezzel az elnevezéssel, hanem nevezzük őket a munkásbiztosításnál »biztosítottoknak, más helyeken munkavevőnek, itt munkavállalónak. A munkásnak »munkavállaló« szóval való megjelölése etimológiai szempontból is helytelen, mert »munkavállaló« a vállalkozó, munkát vállaló tehát a munkaadó. Ha e törvény a 2. §-a értelmében csakis a munkásokra vo-

*) Az indokolás ugyan óvatosan leplezi az »elvtársai« szót s ezt majdnem két oldalon át folyó körülírással kerülgeti. Az idézésben tehát az indokolásnak ezt a két oldal terjedelmű fejtegetését ezzel az egyetlen, de a tendenciát híven jellemző szóval helyettesíttem.

natkozik, nevezzük csak őket rendes nevükön egyszerűen munkásoknak, egyébként pedig alkalmazottaknak.

A törvényjavaslat indokolásának 22. oldalán nyíltan bevallja, *hogy az osztályelmélet törvényesítésére törekszik.* A törvénytervezet szerint a bíraskodásnak előnyére fog válni s ezért kívánja is azt, hogy a munkaadó és munkásosztályok képviselői »*saját osztályuk tudatából és törekvéséből merített követelményeknek megfelelő álláspontot igyekezzenek érvényre emelni.*« Gyakorlati értelemben ez annyit jelent, hogy a törvénytervezet az igazság felderítésének szolgálatát látja abban, ha a munkaadó és munkás ülnökök az ő szélsőséges felfogásaiknak érvényesítésére törekesznek. Béke helyett ebből örökös háborúskodás fog származni, illetőleg, minthogy a munkaadó ülnököknek egyáltalában nincs osztálytudata és osztálytörekvése, a szociáldemokrata- szakszervezeti felfogás szabadon fog érvényesülhetni.

A törvényjavaslat indokolása sűrűn utal a külföldi jogfejlődés állapotára. Tulajdonképpen csakis Franciaországra hivatkozhatik és még néhány latin államra, egy szóval hebehurgya népfajokra, amelyeknek követése nem lehet érdekünk. Kísérjük mi csak figyelemmel Angliát, Hollandiát, Svájcot, Dániát és a Skandináv államokat, nem pedig Franciaországot, amelyről tudvalevő, hogy a szociális törvényeket mily elhamarkodottan, milyen zseniális könnyelműséggel hozza. Az indokolás Németországra sem nagyon utalhat, mert ott is sokkal józabb rendszer van bevezetve a községi bíraskodás fenntartásával, amelyet azonban a törvénytervezet a munkás-

biztosítási törvényünkhöz hasonlóan »merész ugrással« óhajt megelőzni. De ugyanígy Ausztriát is le akarná tromfolni, mert az osztrák ipari bíróságoknak kollektív vitákban nincs békéltető hatásköre, nálunk azonban nagy vívmánynak hirdeti azt, hogy az ipari bíróság hatáskörét egyúttal arra is kiterjeszti.

Amikor a kormány a törvényhozás elé törvényjavaslatot terjeszt, annak indokolásáról azt kell feltételeznünk, hogy pártatlanul, teljesen tárgyilagosan, minden előítéletől mentesen, higgadt, reális államszükségleteket követve, a való igazságot minden szempontból megvilágítja. Ezeknek az újabb keletű törvénytervezeteknek az indokolásai azonban egyoldalú tendenciáiktól elragadtatva, a tényállást nem minden oldalról egyforma kimerítően adják elő és az általuk elérendő cél szempontjából hátrányos körülményeket elhallgatják. Csupán a nekik kedvező körülményeket említik fel, amelyek céljuknak használnak, amelyek azonban ellenük szólanának, azokat elhallgatják. Ez ügyvédeskedés, vagy pártpolitika, ami pedig nem érdemes arra a bizalomra, amelyet neutrális, tudományos, tárgyilagos kormányelőterjesztéseknek kötelességszerűen előlegezünk.

Ettől az indokolástól is jogosan megkívánhattuk volna azt, hogy tárgyilagos és higgadt statisztikáját adja azoknak az eredményeknek, amelyeket a hasonló mun" kásügyi törvényhozásokkal a külföldön elértek; akkor a közvélemény meggyőződhetett volna arról, hogy ezek a szabályozások sem Ausztriában, sem Németországban, sem Franciaországban, sem sehhol a világon nem váltak be. Elégé komplikált, bonyolult és drága már úgyis a mi

állami adminisztrációnk : hiszen évi költségvetésünk 2.200 millió K. végösszegével máris fele Franciaországnak, pedig a lakosság számaránya is ugyanilyen (Magyarország 20 millió, Franciaország 40 millió lakos), az pedig szintén tudvalévő', hogy az általános gazdagság Franciaországban a legnagyobb, Franciaország ma is a világ tőkése és hogy mégis Franciaország a legnagyobb joggal panaszkodhatik amiatt, hogy föleszik a hivatalnokok. Nálunk az állami teher a polgárságot máris agyonnyomja; minden oly újabb igények kielégítésétől tehát, amelyeknek múlhatlan teljesítését parancsoló szükség nem kívánja, tartózkodnunk kell.

A békéltetés.

Az ipari bíróságokról szóló egész törvénytervezet felesleges elméleti tervezgetés, amely minden reális állami szükségletet nélkülöz. Különösen áll ez a vád a törvényjavaslat második részére, amelyben a törvénytervezet az egyéni peres vitákon túlmenőleg az ipari munkaadók és munkások közt felmerülő kollektív viták megoldására, különösen pedig a munkafeltételek megváltoztatására irányuló sztrájkok és kizárások és az azokra vonatkozó összebeszélések békés elintézésére alkalmas eszközökről kíván gondoskodni. Az indokolás 26-27. oldalán hivalkodik ugyan azzal, hogy »javaslatától minden egyoldalú doktrinárizmust távoltartani igyekezett, bármily tetszetősek is legyenek azok tanításai, nem vette be Új-Zéland és Ausztrália törvényhozását, a kötelező békéltetés és döntő bíráskodás felállításával, ami a munkaadó és

főleg a munkásszervezeteknek ott elért tökéletesebb fejlődési fokát feltételezi és összhangzatos intézményként illeszkedik bele az újabb keletű és szocialista elvek alapján felépített ottani jogrendszerbe.« Ehhez a nyilatkozatához azonban nem marad következetes.

Mindenekelőtt utalnom kell arra, hogy ezek a megsztalt magasabb intézmények sem az ötödik világrészben, sem sehol a világon nem váltak be.

Franciaországban a fakultatív békéltető- és választott bíraskodást az 1893. évi december 27-iki törvény létesítette. E törvény eredményei majdnem semmisnek mondhatók, sőt még ez a kis eredmény is folyton csökkenőben van. Az összes munkásügyi konfliktusoknak csupán V⁶ részénél vették a törvény által biztosított hivatalos apparátust igénybe, amely azonban a békéltetésnél az eseteknek csupán 8%o-ánál, a választott bíraskodásnál csupán ³/1000-résznél tudott eredményt felmutatni. így például 1910-ben 1.502 sztrájkmozgalom közül a hatósági közbenjárást csak 278 esetben vették igénybe, ami a békéltetésnél 116, a választott bíraskodásnál csupán 4 esetben járt eredménynyel. Az eredményesség arányszáma tehát ¹/₁₃ illetőleg ¹/₃₇₅. És azóta még ez a sovány eredmény is folyton csökken.

Olaszországban a békéltető bíróságot 1901-ben 1.007 sztrájk közül csak 12 esetben, 1902-ben 810-ből 6 esetben, 1903-ban 549 munkásmozgalom közül csak 3 esetben vették igénybe.

Ezekben az államokban sem akarják a hivatalos körök belátni, hogy ez az intézmény azért nem válik be,

mert helytelen és fölösleges, mert senkinek sem kell, tehát egyszerűen el kell törölni, hanem röstellve azt, hogy egy már megalkotott dolgot megsemmisítsenek és ezzel beismerjék, hogy új hivatalok létesítésében mily könnyelműséggel járnak el, e hivatalok táplálása, részükre munkakör biztosítása végett igénybevételeket kötelezővé kívánják tenni. Az érdekeltséget tehát most már *kényszerítem* kívánják arra, hogy e korcs hivatalokhoz forduljanak és azoknak ítéletét megnyugvással fogadják.

Nálunk is egyelőre csak a fakultatív békéltetést kívánják behozni; ennek föltétlen következménye lesz az, hogy ezt már pár év múlva kényszerbékéltetéssé fognák átalakítani. Már pedig furcsa béke az, amely kényszer útján jön létre.

Amikor tehát a törvénytervezet annyira sajnálkozik afölött, hogy Új-Zéland és Ausztrália rendszereit nem alkalmazhatta, ezzel nyíltan bevallja, hogy minden igyekezetével ezeknek követésére törekszik. Az 1908. évi ipartörvénytervezet sorsán okulva a kötelező békéltetés eszméjét óvatosan leplezi, s a trójai fa-ló mintájára a fakultatív békéltetés segítségével próbálja törvénytárunkba bejuttatni. Ha ez a fakultatív békéltetés meglesz, már nem fogják eltörölhetni, s minthogy egészen természetesen meddő marad, megerősítése végett majd könnyű lesz kötelezővé tétetni.

Nagyon hibáznak tehát a munkaadó- és munkásszervezetek akkor, amidőn a fakultatív békéltetés ártatlan kísérletén kicsinylőleg mosolyogva, az egész kérdés fölött egy fölényes gesztussal vélnek túlmehetni. Üres szappan-

buborék; úgysem fog beválni. Ezt a törvénytervező is már eleve tudta. Nem is ez a jámbor malaszt volt a célja, ezt csupán eszköznek használja. Amint a fakultatív békéltetést megkapja, azonnal elkezdi hangoztatni annak most már kötelezővé tételét, amivel azután mindazt a bajt és bonyolult viszonyokat megkapjuk, amit ezek a kényszerszabályozások azokban a szerencsétlen államokban, ahol ezeket bevették, mindenütt előidéztek.

Ezek a »magas fejlettségi fokot feltételező« szabályozások a sztrájkok számát sehol sem tudták csökkenteni, csak új bonyodalmakat támasztottak és rengeteg költségű haszontalan bürokratikus apparátus fentartását tették szükségessé.

Az indokolás egyik helyén nagyon helyesen utal arra, hogy a tapasztalatok szerint az angol és német békebíróságok döntésének szankcióját *csak az a tekintély adja meg, amelyet e bíróságok szakértelme és tagjainak egyéni presztízse képvisel*; mindenütt csak maguk a felek, *az érdekeltek közvetlen kiküldötteiből* alakított bíróságok tudtak eredményeket elérni. Nem a jogszabályoktól és megkötöttségtől, *hanem a tapasztalatok és tudás fejlődéséből várható kölcsönös méltányosságtól és belátástól lehet csak várnunk az ipari gazdasági harcok elfajulásának csökkenését*, a teljesen el nem kerülhető harcnak rendjét és fegyelmét. Amikor azonban az angol munkáskérdés tapasztalatainak e bölcs konklúzióját közli, egyszerre szint változtat és arra következtet, hogy célszerű és szükséges, hogy az állam a maga részéről az ipari béke érdekében tevőlegesen is közbelépjen. A törvénytervezet szerint a

harcot nem megszüntetni, hanem megelőzni kell. Amikor tehát a felek megegyezésre jutni nem tudnak, elhibázott dolog volna, ha az állam tétlenül nézné a harc kiélelését, *bevárná a sztrájk, vagy kizárás bekövetkezését.* Gyakran csak egy lökés szükséges arra, hogy újból meginduljanak a holt pontra jutott egyezkedési tárgyalások. Ott tehát, ahol a társadalom szabad erői felmondták, vagy felmondhatják a szolgálatot, nemcsak a harc megszüntetése, de főképp *annak megelőzése végett* van szükség oly állami intézményre, amely kellő pártatlansággal és szakértelemmel rendelkezik és a feleknél annyi bizalomnak örvend, hogy a békéltetést siker kilátásával megkezdhesse, *a békéltetés sikertelensége esetén pedig bölcsen megokolt véleményével* véget vethessen a vitának.«

A törvénytervezet tehát ezektől a kényszerszervezetként működő ipari bíróságoktól annyi bölcseséget, az érdekeltég részéről irántuk annyi bizalmat remél, amely által a sztrájkok és kizárások bekövetkezése elhárítható. Amikor jól tudjuk, hogy a sztrájkok mily hirtelen okokból keletkeznek, micsoda naiv felfogás az, amely ily preventív intézkedéseket több tagú nehézkes hatóságoktól remél!

Még a *Lloyd George-éle* kormánynak is az a meggyőződése, hogy bizony csak a tapasztalatok és a tudás fejlődéséből várható kölcsönös méltányosság és belátás tudja munkaadóban és munkásban, munkaadó- és munkásszervezetek vezetőiben azt a felelősségérzetet és szakértelmet kifejleszteni, amely a munkásmozgalmaknak békésebb lebonyolítását tenné lehetővé. A felek mindig közvetlenül

tárgyaljanak, egyezkedjenek, keressék a békés megoldásnak eszközeit, amelyeket mindig meg is találják akkor, ha a munkaadó és munkás közötti feszültség már annyira lecsillapodott, hogy a béke megköthető.

Hiába akarná ezt a feszültséget bármiféle kötelező bíraskodási ítélet elfojtani, még inkább hiábavaló ennek a nem kötelező bíraskodásnak bármilyen jóindulatú bölcselkedése, amíg az illető differencia a reális gazdasági élet megkívánta tényleges egyensúlyi helyzetbe vissza nem kerül, addig hiába minden okoskodás. Külső ember itt csak az esetben működhetik hasznosan, ha egyénileg mindkét fél részéről oly megbízhatóságnak és bizalomnak örvend s ha úgy a munkások mint a munkaadók viszonyait annyira ismeri, hogy speciális szaktudása és gondolkozásmódjuknak ismerete azok előtt tekintélylyé emeli, így több városban ismerünk rendőrkapitányt, polgármestert, elöljárót, vagy iparfelügyelőt, akinek bíraskodását mindkét fél elfogadja.

Ahol a viszony ily természetes módon kialakul, ott csak maradjon ez így. Egészen mindegy, hogy a felek döntő bíróul valamely állami, vagy községi tisztviselőt, egyetemi tanárt, ügyvédet, vagy szakírórt kérnek-e fel, tehát hogy ezt a funkciót miféle foglalkozású ember látja el.

Nem a hivatalos titulus a döntő ebben, hanem az egyéni képesség. Arra való emberek nélkül a legkitűnőbb törvény is eredménytelen, sőt káros; viszont arra való emberrel a legrosszabb törvény is olyképp hajtható végre, hogy jó hatásúvá válik. Tehát mindig az emberen múlik, ami pedig semmiféle paragrafusokkal sem pótol-

ható. Azt, amit a törvénytervező az indokolásban kifejezésre juttat és a békéltetésről szóló paragrafusok által kíván megteremteni, majd csak az élet fejlődése fogja a társadalom psychéjéből természetes fejlődés folyamán kialakítani.

Hogy e tekintetben mily tévesen ítéli meg az életet, azt az indokolás 20. oldalának közepén található sor is bizonyítja. Szerinte »minél lazább, minél kevésbé megszilárdult az ipari szolgálati munkaviszony anyagi joga, annál érzékenyebb, finomabb szervezettel kell bírnia annak a bíróságnak, amely ezt a jogot szolgáltatja«. Laikusan kifejezve, ez annyit jelent, hogy minél primitívebbek valamely ország általános gazdasági- és társadalmi viszonyai, annál komplikáltabb hivatalos apparátust igényel. Mintha a pásztorembernek, akinek az időmérés szempontjából tökéletesen elegendő, ha a napjárásból, legfeljebb a távoli harangszóbból tájékozódik, valami nagy haszna volna abból, ha kezébe a másodpercek tizedrészét is mutató kronométert adunk.

Ne kívánjuk a társadalmi fejlődést törvényekkel siettetni, mert ez sehol sem sikerül. Lehet ugyan törvényes szabályozásokkal a törvénytervezet által intendált irányokban bizonyos eredményeket elérni, ezek azonban mindig torzszülöttek, vadhajtások, amelyeket az egészséges fejlődés csak nagy áldozatok árán tud magából később kiizzadni.

Miképpen az általános ipari bíraskodásra vonatkozó külföldi utalások, még hiányosabbak és félrevezetőbbek a békéltetésre vonatkozóak. Tetszett volna, ha mást nem is,

legalább a szociális állami szabályozásokra, az étatizmusra annyira hajlandó szakembereknek, mint *Stieda*-nak erre vonatkozó adatait közölni. Könnyen hozzáférhető a német nagy közgazdasági-lexikon, amelynek 4. és 5. kötetében úgy a *Gewerbegericht*, mint az *Einigungswesen*-re vonatkozó statisztikai adatok e szabályozások híveinek tollából származó cikkekben eléggé bizonyítják e törekvéseknek teljes eredménytelenségét.

Kérdem most már, szükségünk van nekünk ezekre a kísérletekre? Természeti erők pusztításától, kivándorlástól, politikai viszonyoktól annyira sanyargatott közéletünknek módjában áll-e ily luxus kielégítése, amelyet az országban senki nem kíván és amiről a külföldi tapasztalatok is bizonyítják, hogy a hivatalos állások szaporításán kívül tőlük semmiféle eredmény sem várható?

A magyarországi közgazdáknek inkább mint bármely más országbeli kollégáiknak, a német kathéderszocialista professzorok helyett azt a patriarchális bölcs felfogást kellene követniök, amelyet a közgazdasági tudományoknak igazi marsallja, a cambridgei *Marshall Alfréd* képvisel, akinek a közgazdaságtanról írott hatalmas műve az ipari kombinációk, a munkaadók és munkások szövetkezetei és ellenszövetkezetei feletti megfontolásokat tárgyalásaiból egészen kihagyja. *Marshall* szerint »ezek a különböző szervezkedési áramlatok nagyon festői jelenségek és oly regényes átalakulások sorozatát mutatják, amelyek szociális berendezéseinkben majd az egyik, majd a másik irányban változásokat látszanak indikálni. Ezeknek a szervezkedéseknek a befolyása kétségkívül nagy és még

mindig növekvőben van. Ámde ezt a befolyást túlozzák. Azt hiszik, hogy ezek a folyton változó szabályozások és alakulatok a haladást irányítják, pedig csak kicsiny örvénykéek, amelyek a haladás felszínén kavarnak. És noha korunkban jelentékenyebbnek is látszanak, mint bármikor előbb, ma éppen úgy, mint azelőtt, a haladást évezredek törvényeknek lassú, mély, erős sodra képviseli, amelynek tendenciáit nem lehet felismerni, de amely áramlat mindig átalakítja azokat a nagy hangon hirdetett szabályozásokat, amelyeket múltó kéz alkot. A törvényes békétetésnél is a legnagyobb nehézség annak felismerésében rejlik, hogy melyik az a normális síkfelület, amelyről a bíróságok határozatai nem térhetnek el anélkül, hogy a saját autoritásukat tönkre ne tegyék.«

Az előadottakat összefoglalva, véleményünk szerint az ipari bíróságokról szóló egész tervezetet el kell tenni az irattárba, az 1908. évi ipartörvény tervezet mellé. A jövőre nézve pedig annak a reményünknek óhajtanánk kifejezést adni, hogy nem fognak más ily tervezetekkel előállani, amelyek senkinek sem kellene, amelyek azonban az ipari munkásoknak és munkaadóknak csak bajt, kellemetlenséget és fölöslegesen előidézett izgalmat okoznak.